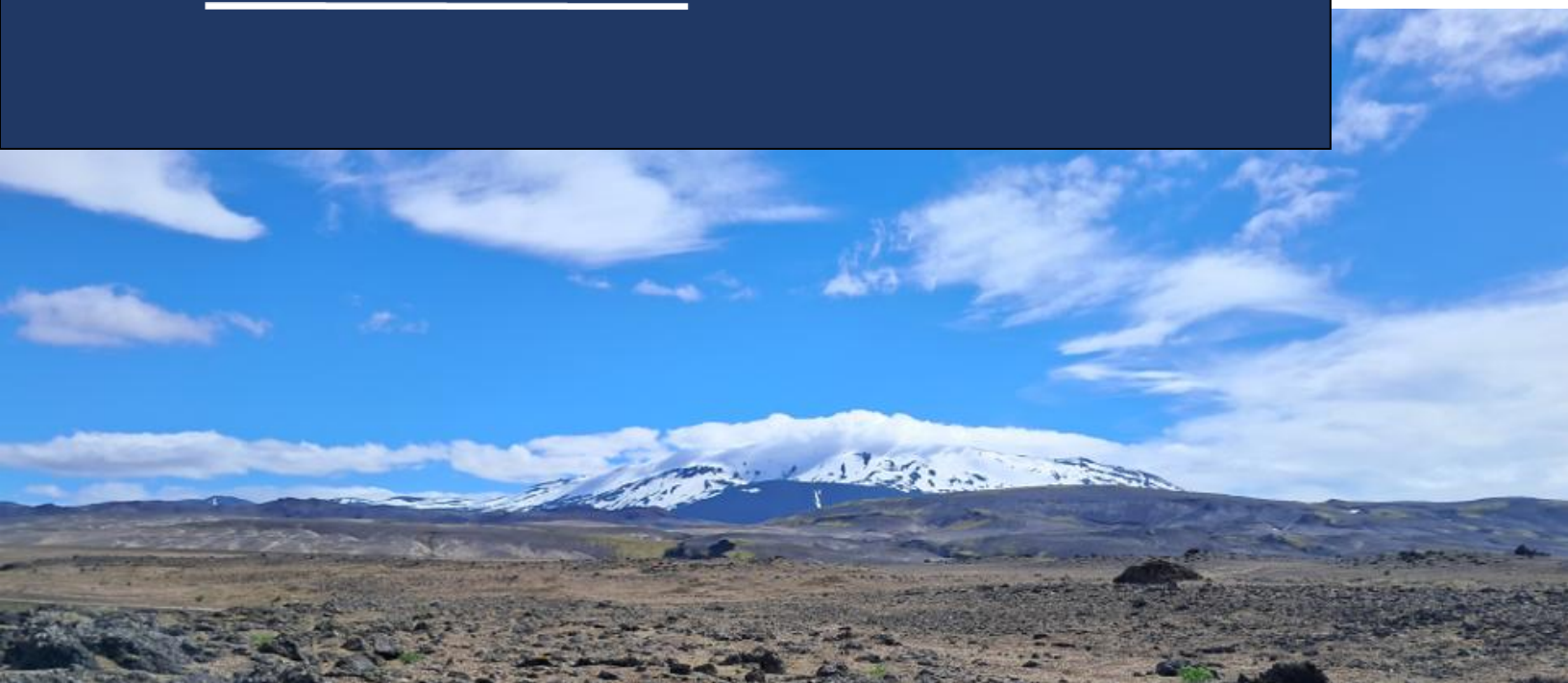

RORUM

Fuglar og gróður við Merkiðvol Rangárfingi Ytra

Rorum 2026 004	Dags. 10.09.2026	Dreifing: Opin	Fjöldi síðna: 10
ISSN 2547-6696			
Heiti skýrslu: Fuglar og gróður við Merkið Rangárfingi Ytra			
Höfundar: Þorleifur Eiríksson Sigurður Ívar Jónsson Jón M. Einarsson Starri Heiðmarsson			
Framkvæmd: RORUM og Náttúrustofa Norðurlands vestra			
Unnið fyrir:			
Útdráttur: Samkvæmt beiðni Eflu voru gerðar fugla- og gróðurathuganir við Merkið í Rangárfingi ytra vegna fyrirhugaðs vikurnáms. Landsvæði Merkiðs einkennist af lítt grónum vikrum, melum og söndum. Þrjár vistgerðir eru á svæðinu og 33 tegundir æðplantna eru skráðar þar og eru þær allar útbreiddar og algengar. Fáar tegundir fugla fundust, eða fjórar, eins og við var búist miðað við búsvæði. Þær tegundir sem fundust eru algengir íslenskir fuglar og líklega algengir á nágrenninu.			
RORUM ehf. • Lynghóls 10 • 110 Reykjavík • +354 8977395 • rorum@rorum.is • www.rorum.is			

Efnisyfirlit

1	Inngangur	4
2	Fuglaskoðun	4
2.1	Aðferðir	4
2.2	Niðurstöður	5
3	Vistgerðir og flóra	7
3.1	Inngangur	7
3.2	Aðferðir	7
3.3	Niðurstöður	7
3.4	Umræður	9
4	Lokaumræður	10
5	5 Þakkir	10
6	Heimildir	10

Myndir

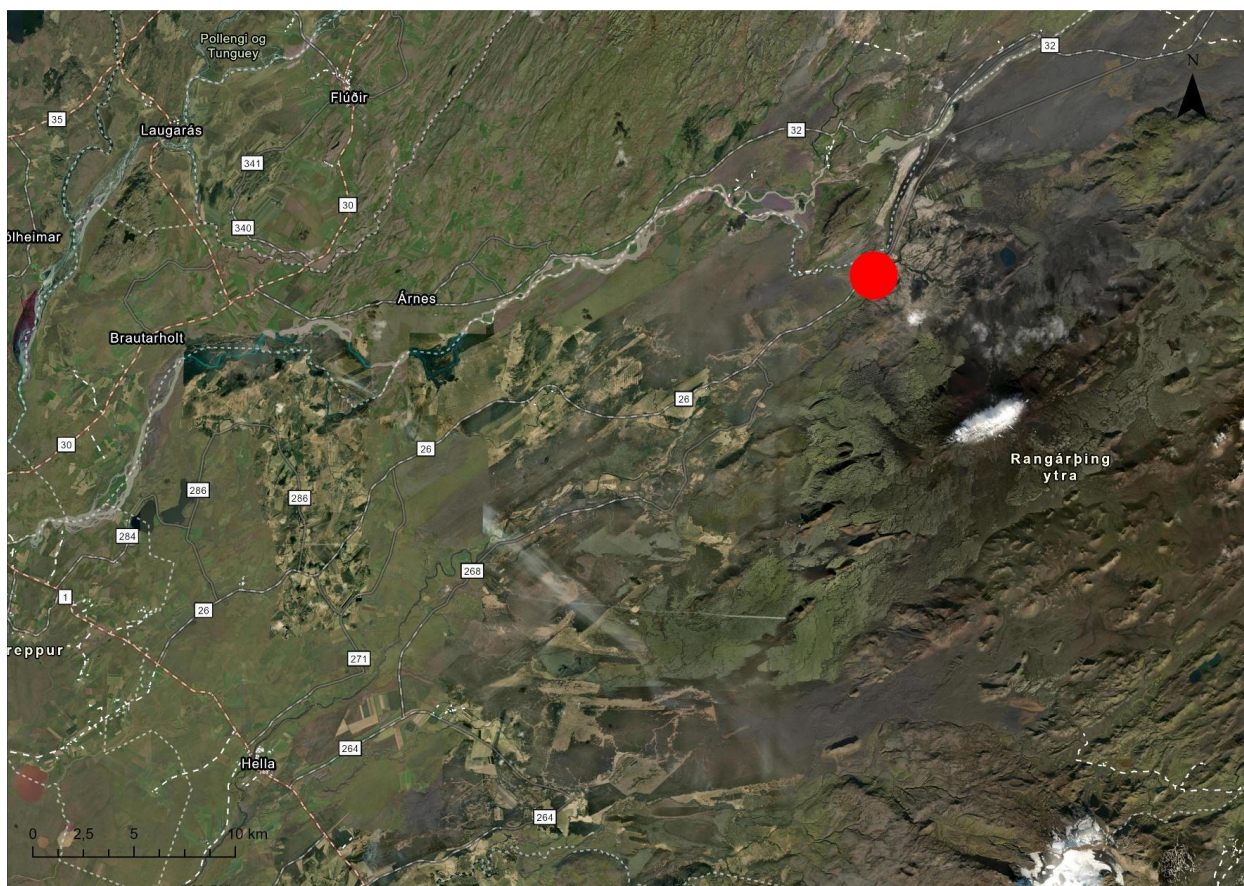
Mynd 1-1. Yfirlitsmynd sem sýnir staðsetningu fyrirhugaðrar vinnslu austan Þjórsár. Framkvæmdarsvæði er merkt með rauðu. Kort: EFLA.	4
Mynd 2-1. Kort af athugunarsvæði.....	5
Mynd 2-2. Lítt grónir vikur. Horft í NV-átt.	5
Mynd 2-3. Lítt grónir vikurblandaðir sandar og hraun. Sjá má Heklu í bakgrunni.....	6
Mynd 3-1. Vistgerðakort af áhrifasvæðinu og punktar (1-4) þar sem æðplöntutegundir voru skráðar innan svæðisins.	8

Tafla

Tafla 2-1. Tegundir fugla og fjöldi ásamt válistaflokkun	6
Tafla 3-1. Þekja kortlagðra vistgerða innan áhrifasvæðisins.	8
Tafla 3-2. Æðplöntutegundir skráðar í punktum 1-4.	8

1 Inngangur

Hekla er ein mikilvirkasta eldstöð á Íslandi á nútíma og oft hefur mikið magn lausra gosefna fylgt eldgosum í Heklu. Sérstaklega skilaði gos sem varð í fjallinu fyrir u.þ.b. 2900 árum (H3) miklu magni vikurs og hefur sá vikur verið nýttur um alllangt skeið (Árni Hjartarson 1995). Hefur það vikurnám, m.a. átt sér stað nærri upptökum Ytri-Rangár, gengt svokölluðum Fossabrekkum. Til stendur að hefja vikurnám við Merkið (Mynd 1-1), sem liggur að eldri vikurnámum, og því það Efla um að gerð yrði gróður og fuglaathuganir á svæðinu. Um er að ræða vikursléttu beggja vegna Landvegar á landssvæði suðaustan Búrfells, milli farvegar Þjórsár og Ytri-Rangár í Þjórsárdal í Rangárþingi Ytra (Aron Geir Eggertsson 2026). Fuglaskoðun var framkvæmd af Rorum, en gróðurathuganir af Náttúrustofu Norðurlands vestra.

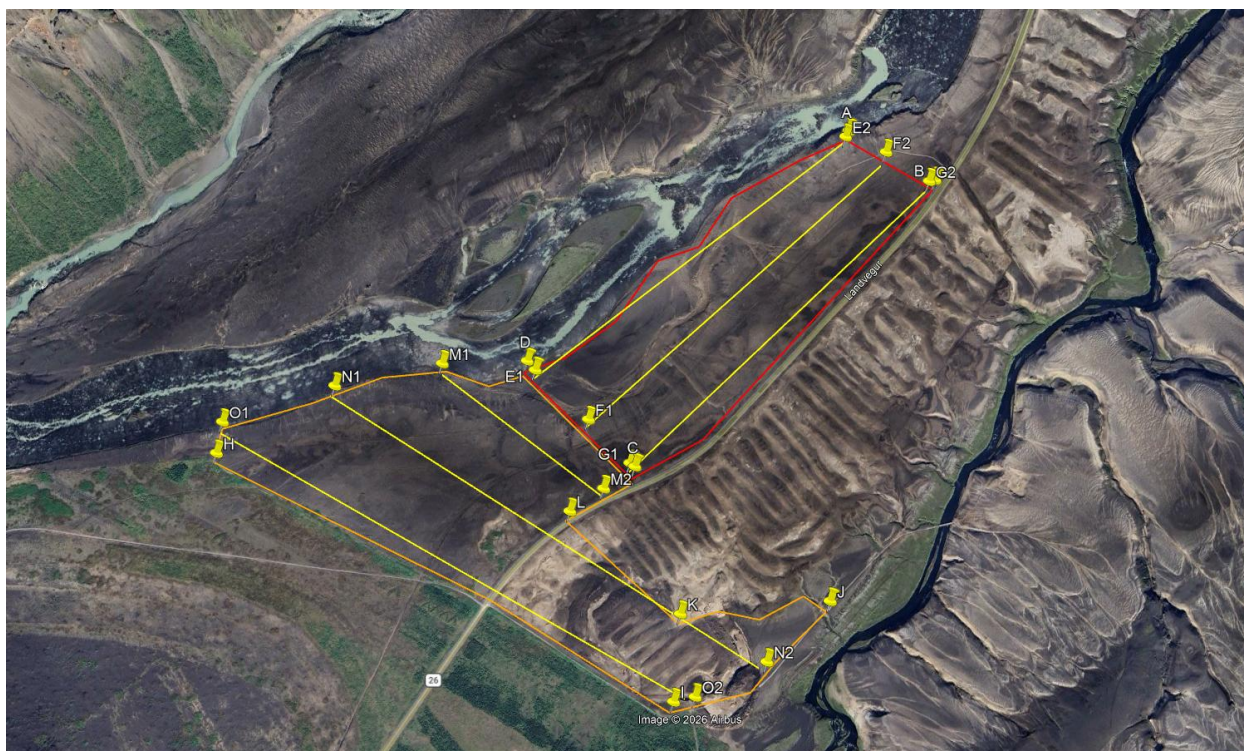

Mynd 1-1. Yfirlitsmynd sem sýnir staðsetningu fyrirhugaðrar vinnslu austan Þjórsár. Framkvæmdarsvæði er merkt með rauðu. Kort: EFLA.

2 Fuglaskoðun

2.1 Aðferðir

Farið var í vettvangsferð 11.06. 2026 og svæðið gengið eftir fyrir fram ákveðnum línum og fuglar skráðir (Mynd 2-1).

Mynd 2-1. Kort af athugunarsvæði

2.2 Niðurstöður

Landsvæði Merkiðs einkennist af lítt grónum melum og söndum (Mynd 2-2, Mynd 2-3).

Fuglalíf er fábreytt og einungis sáust fjórar tegundir.

Mynd 2-2. Lítt grónir vikur. Horft í NV-átt.

Mynd 2-3. Lítt grónir vikurblandaðir sandar og hraun. Sjá má Heklu í bakgrunni.

Við fuglaathugun fundust fjórar tegundir fugla; hrossagaukur, heiðlóa, spói og þúfuttlingur (Tafla 2-1). Álf sat rétt fyrir utan athugunarsvæðið.

Í valistaflokkun tegunda þýðir VU í nokkurri hættu og LC metnar ekki í hættu (Náttúrufræðistofnun 2025).

Tafla 2-1. Tegundir fugla og fjöldi ásamt valistaflokkun

Nafn	Fræðiheiti	Fjöldi	Athugasemdir	Valisti
Hrossagaukur	<i>Gallinago gallinago</i>	1	Það heyrðist í hrossagauknum	LC
Heiðlóa	<i>Pluvialis apricaria</i>	4		VU
Spói	<i>Numenius phaeopus</i>	4	Heyrðist í einum spóa og aðrir sáuust.	VU
Þúfuttlingur	<i>Anthus pratensis</i>	1	Það heyrðist í þúfuttlingnum	LC

Fáar tegundir fundust, eins og við var búist miðað við búsvæði. Þær tegundir sem fundust eru algengir íslenskir fuglar og líklega algengir á nágrenninu.

3 Vistgerðir og flóra

3.1 Inngangur

Gróðurfar hefur allnokkuð verið rannsakað í og við Heklu. Helst má þar nefna doktorsritgerð Ágústar H. Bjarnason (1986) en þar fjallaði hann um framvindu gróðurs á hraunum sem runnið hafa við Heklu á sögulegum tíma. Minni athygli hafa vikra- og sandsléttur svæðisins hlotið hvað varðar gróðurfar en vikur, og önnur laus gosefni, eru ekki hagstæð æðplöntum og því oft lítil þekja gróðurs á vikrum. Kemur það fram í vistgerðarlýsingu sanda- og vikravistar að þar er þekja gróður einungis um 13% af meðaltali og einungis fundnar örfáar æðplöntutegundir í vistgerðinni (Jón Gunnar Ottósson o.fl. 2016). Bera vikrar og sandar umhverfis Heklu öll merki þess að æðplöntur eiga þar erfitt uppdráttar og á það sama um annan gróður.

3.2 Aðferðir

Kortlagning vistgerða var gerð af verkkaupa (Efla) og var sú kortlagning sannreynd um leið og æðplöntuflóra svæðisins var könnuð á vettvangi 2. ágúst 2026. Gengið var um svæðið og hliðsjón höfð af vistgerðakortinu. Sérstaklega var litið eftir tegundum æðplantna sem eru á válista eða teljast sjaldgæfar. Latnesk heiti æðplantna fylgja tékklista yfir íslenskar æðplöntur eftir Pawel Wasowicz (2020).

3.3 Niðurstöður

Alls voru skráðar 28 tegundir æðplantna á svæðinu á fjórum ólíkum svæðum (**Villa! Uppruni tilvísunar finnst ekki., Villa! Uppruni tilvísunar finnst ekki.**, Tafla 3-2. Æðplöntutegundir skráðar í punktum 1-4.) þegar vettvangur var skoðaður 2. ágúst 2026 og flokkast þær allar sem útbreiddar og í miklu magni á landinu samkvæmt flokkun Náttúrufræðistofnunar sem var lýst í skýrslu vegna mats á umhverfisáhrifum Kárahnjúkavirkjunar (Sigurður H. Magnússon o.fl. 2001). Fyrri skráningar æðplantna á svæðinu voru einnig kannaðar með því að afmarka svæðið á korti í vefsíðu GBIF (www.gbif.org) og voru þar á skrá örfáar algengar tegundir sem hafa verið skráðar á síðustu árum gegnum smáforritið iNaturalist, engar skráningar fundust á vegum Náttúrufræðistofnunar. Þær fáu tegundir sem listaðar voru hjá GBIF.org voru þær sömu og fundust við vettvangsskoðunina nema fimm tegundir, þ.e. krækiberjalyng (*Empetrum nigrum*), ljósberi (*Viscaria alpina*), birki (*Betula pubescens*), sýkigras (*Tofieldia pusilla*) og kornsúra (*Bistorta vivipara*). Þessar fimm tegundir eru teknar með í lokatölu skráðra æðplöntutegunda á svæðinu sem verða þá alls 33, þ.e. 28 tegundir skráðar á vettvangi 2. ágúst 2026 að viðbættum fimm tegundum sem skráðar hafa verið af öðrum en taka verður fram að svæðið var afmarkað gróflega þegar gögn aðgengileg í Gbif.org voru könnuð og tekur því líka til svæðis utan við kortlagða svæðið þar sem fjölbreyttari búsvæði gætu verið til staðar. Alls er því getið um 33 tegundir æðplantna á svæðinu eða í næsta nágrenni þess.

Á svæðinu voru kortlagðar 3 ólíkar vistgerðir (Mynd 3-1 og Tafla 3-1). Mikill meirihluti flokkast sem sanda- og vikravist en syðst er lúpína útbreidd og einnig má finna grasmelavist á svæðinu.

Merkið — vistgerðir

Mynd 3-1. Vistgerðakort af áhrifasvæðinu og punktar (1-4) þar sem æðplöntutegundir voru skráðar innan svæðisins.

Tafla 3-1. Þekja kortlagðra vistgerða innan áhrifasvæðisins.

Nr.	Vistgerð	Svæði (ha)	Hlutfall (%)
1	L1.5 Sanda- og vikravist	95	87,1
2	LL1.2 Grasmelavist	5	4,6
3	L14.4 Alaskalúpína	9	8,3
	Samtals	109	100

Tafla 3-2. Æðplöntutegundir skráðar í punktum 1-4.

Latneskt heiti	Íslenskt heiti	ALGENGNI	1	2	3	4
Agrostis capillaris	Hálíngresi	■■■■□□		X		
Agrostis stolonifera	Skriðlíngresi	■■■■□□			X	X
Agrostis vinealis	Týtulíngresi	■■■■□□	X			
Angelica archangelica	Ætíhvönn	■■■■□□	X			X
Arabidopsis petraea	Melablóm	■■■■□□		X		

Armeria maritima	Geldingahnappur	■■■■□□		X	X	
Cerastium alpinum	Músareyra	■■■■□□	X	X		
Cerastium fontanum	Vegarfi	■■■■□□	X			
Chamerion latifolium	Eyrarrós	■■■■□□				X
Deschampsia beringensis	Beringspuntur		X			X
Epilobium collinum	Klappadúnurt	■■□□□	X			
Equisetum arvense	Klóelfting	■■■■□□				X
Festuca richardsonii	Túnvingull	■■■■□□	X	X	X	X
Galium normanii	Hvítmaðra	■■■■□□	X	X		X
Galium verum	Gulmaðra	■■■■□□			X	X
Hieracium sp.	Undafífill	■■■■□□				x
Leontodon autumnalis	Skarífífill	■■■■□□	X			
Leymus arenarius	Melgresi	■■□□□	X		X	X
Lupinus nootkatensis	Alaskalúpína		X		X	X
Luzula spicata	Axhæra	■■■■□□	X			
Oxyria digyna	Ólafssúra	■■■■□□				X
Poa pratensis	Vallarsveifgras	■■■■□□	X			X
Ranunculus subborealis	Brennisóley	■■■■□□				X
Rumex acetosella	Hundasúra	■■■■□□	X	X	X	
Silene acaulis	Lambagras	■■■■□□	X	X	X	
Silene uniflora	Holurt	■■■■□□	X			X
Taraxacum	Túnfíflar	■■■■□□	X			X
Thymus praecox	Blóðberg	■■■■□□	X	X	X	

3.4 Umræður

Rannsóknarsvæðið er einsleitt og er æðplöntuflóra þess einkar fábreytt. Allar þær tegundir sem fundust eru algengar og útbreiddar og nánast útilokað að æðplöntutegundir á valista vaxi á svæðinu. Einungis þrjár vistgerðir fundust og hefur sanda- og vikravist langmesta útbreiðslu en líklegt má telja að lúpína haldi áfram að dreifast um svæðið. Sanda- og vikravist telst hafa lágt verndargildi samkvæmt frummati því sem sett var fram í fjölríti Náttúrufræðistofnunar Íslands árið 2016 (Jón Gunnar Ottósson o.fl. 2016). Þar kemur einnig fram að vistgerðina sé að finna á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarfnast verndar. Sanda- og vikravist er útbreidd vistgerð á eldvirka svæðinu.

4 Lokaumræður

Rannsóknarsvæðið er einsleitt og er æðplöntuflóra þess einkar fábreytt. Einungis þrjár vistgerðir fundust og hefur sanda- og vikravist langmesta útbreiðslu. Sanda- og vikravist er útbreidd vistgerð á eldvirka svæðinu.

Fáar tegundir fugla fundust (fjórar), eins og við var búist miðað við búsvæði. Þær tegundir sem fundust eru algengir íslenskir fuglar og líklega algengir á nágrenninu.

5 5 Þakkir

Sturla Frostason hjá Rorum vann við fuglaathuganir.

6 Heimildir

Aron Geir Eggertsson 2026. Vikurnám við Merkiðvoll. Matsáætlun. Efla.

Árni Hjartarson 1995. Á Hekluslóðum. Ferðafélag Íslands Árbók 1995. Reykjavík.

Jón Gunnar Ottósson, Anna Sveinsdóttir og María Harðardóttir, ritstj. 2016. *Vistgerðir á Íslandi*. Fjölrit Náttúrufræðistofnunar nr. 54. Garðabær: Náttúrufræðistofnun Íslands.

Náttúrufræðistofnun 2025. Válisti fugla 2025. Fjölrit Náttúrufræðistofnunar nr. 61. Náttúrufræðistofnun. DOI: 10.33112/1027-832X.61

Paweł Wąsowicz 2020. Annotated checklist of vascular plants of Iceland. Fjölrit Náttúrufræðistofnunar nr. 57. Garðabær: Náttúrufræðistofnun Íslands. DOI: 10.33112/1027-832X.57.